

verszűnet kiterjesztéseként az immár független Magyarországra. Károlyi arra utal, hogy őt gúnyolták itthon Franchet durva viselkedéséért, noha az bárki mással is érezte volna, hogy legyőzött országot képvisel.

⁷ A gúnyos megjegyzés nem szó szerint értendő: Károlyi és a címzett is tudták, hogy nem Apponyi írta alá a békeszerződést.

⁸ I. *KMVI II.* 72.

⁹ II. Vilmos, aki az I. világháború idején német császár volt.

231. KÁROLYI MIHÁLY JÁSZI OSZKÁRHOZ¹

(London, 1946. április 23.)

Kedves Oszkár,

Hazaindulásom előtt írom ezeket a sorokat. Nehéz, igen nehéz szívvel indulok haza. Nem azért, mert nem választottak meg elnöknek. Hanem mert szörnyen lehangol mind-az, amit otthonról hallok. A hálátlanságért személyes szempontból csak hálás lehetek. Talán jobb volt így. Talán jobb volt a kisgazdákat belekompromittálni mindabba, ami történt, s így engem nem nevezhettek „orosz zsoldosnak” meg miegymásnak, ami már azért is könnyű lett volna, mert hiszen mindvégig oroszbarát voltam. Az inflációt nem tudtam volna megállítani, a nehézségeket nem tudtam volna leküzdeni, viszont a föld-reformot és a szociális reformokat a kisgazdák is megcsinálták, mert meg kellett csinálniuk. Így Október tisztán maradt mint szimbólum, s most, hogy az elégtételt is megkaptuk, esetleg a progresszív irányt könnyebb lesz megerősíteni.

A tervem az, hogy megköszönöm a rehabilitációs törvényt s azután lemondok mandátumomról. Vissza akarok vonulni a politikától, s legfeljebb ha valami külpolitikai megbízatást vállalok. Iróniának hangzik, ha azt mondom, hogy megvalósult az, amiért harcoltam, mert egyrészt ugyan igaz, hogy nagy vonalakban Október győzedelmeskedett másodsor, de minden pesszimizmusom ellenére annyira reméltem, hogy a magyar nép maga harcolja majd ki a győzelmet, s nem megint egy összeomlás lázában éppen csak elfogadja azt, amit kívülről adnak neki. Az opportunizmus ma sokkal nagyobb, mint 1918-ban volt, és a káderek sokkal kisebbek. A fertőzés erősebb volt, mint hittük. Csaknem mindenkit érintett a Horthy-fertőzés. Igazi progresszív irányzat nem alakult ki. Csak egyes vékony rétegek és individuumok érezték át, hogy komoly változásról van szó. A legnagyobb baj az, hogy Magyarország – a nép is – a csontvelőig át van hatva a reakciós életszemlélettől, s az elégtétel, amit kaptam, csak nagyon kevesek érzését tükrözi vissza. Ezért húzódtott minden egy teljes esztendőn át, ezért nem mertek propagandát csinálni az érdekeken. Károlyi még a baloldal számára is a Gessler-kalapot jelentette.² Sem a jobboldal, sem a kommunisták nem akartak sokat Októberről beszélni, mert történelmileg ez mindkettő számára azt jelentette volna, hogy beismerik annak idején elkövetett hibáikat. Pedig nagyjában azon az úton haladtak, mint Október. A helyzet azonban mégis egészen más, mint 1918-ban. Most az orosz csapatok – bármilyen kellemetlen legyen is az otlétük – biztosítják a progresszív köztársaság fennmaradását, nem mint az entente-missziók, amelyek éppen az ellenkezőjét tették. Lehet, hogy Te nem vagy velem egy véleményen, de nekem az az érzésem, hogy az oroszok kivonulása a reakció felülkerekedését jelentené.

A nemzetközi helyzet bizony nagyon rossz, és az egyetlen reményem, hogy az angol és orosz külpolitika is engedni fog, s mégis megtalálják azt a közös bázist, ami nélkül polgárháborúkra s később még ennél is rosszabbra lehetünk elkészülve. Nagy hibákat követtek el, de part et d'autre.³ Az oroszok se sont mis dans le tort,⁴ különösen Visinszky és Gromyko⁵ a nyugati normák szerint elfogadhatatlan módszereik miatt, noha az Azerbeidjan-kérdésben a lényegben az angolszászokat sem lehet igazolni.⁶ Viszont az

olasz- és a spanyolkérdésben az angolszászok követtek el súlyos hibákat, azzal a különbséggel, hogy az ő módszereik kevésbé átlátszóak és sokkal ügyesebbek. A baj az, hogy valami tehetetlenségi nyomaték folytán az oroszok még azokat is maguk ellen haragítják, akik barátaik, míg az angolszászok akár akarják, akár nem, mindenütt a jobboldalt támogatják.

Mik a terveid? Örömmel hallok, hogy te is hazalátogatsz. Jó volna, ha találkozhatnánk. Én május 7-én indulok. Szerencsére feleségemmel együtt, noha már úgy volt, hogy betegsége miatt nélküle kell elindulnom. Amint mondtam, egy összeomlott, sivár Magyarország, emlékeim temetőjébe térek vissza. A viszontlátás, éppen, mert nagyon szeretem azt az országot, szörnyű lesz.

Családoddal együtt, feleségem nevében is, meleg barátsággal üdvözöl

PIL 704. f. 130. ó. e. (fogalmazvány). Közli: KMVÍ II. 253–255.

¹ Közli: KMVÍ II. 253.

² Schiller *Tell Vilmosában* az elnyomott svájciaknak kalapot kell emelni Gessler helytartó e célból elhelyezett kalapja, a Habsburg-uralom jelképe előtt.

³ Mindkét részről (francia).

⁴ Hibásnak mutatkoznak (francia).

⁵ Andrej Andrejevics Gromiko szovjet külpolitikus. Követségi tanácsos, majd 1943–1946 között nagykövet Washingtonban. 1946–1948 között a Szovjetunió képviselője a Biztonsági Tanácsban, 1946–1957 között külügyminiszter-helyettes, 1957–1985 között külügyminiszter, 1985-től 1988-ig a Legfelsőbb Tanács elnöke. 1973–1988 között a Politbüro tagja. Károlynak, mint memoárjából kitűnik, később sem volt jobb véleménye róla.

⁶ 1942-ben a szövetségesek megszállták a nácibarát tendenciák miatt megbízhatatlan semleges Iránt. A Vörös Hadsereg által megszállt északi részt nagyrészt azeri törökök lakták, vagyis a szovjet-azerbejdzsániakkal rokon nép, s a Szovjetunió a status quo alapján a területet a háború után is meg akarta tartani. Az angolszász hatalmak kemény ellenállása azonban végül a terület feladására kényszerítette Sztálint.

232. KÁROLYI MIHÁLY VARGA BÉLÁHOZ

(London, 1946. április 23.)

Elnök Úr!

Nagyon köszönöm szíves sorait és a mellékelt 1946. II. törvénycikket, valamint az ezzel kapcsolatos nemzetgyűlési tárgyalások anyagát.¹

Mély megilletődéssel olvastam levelét és a mellékelt írásokat. Kérem, Elnök Úr, tolmácsolja a magyar nemzetgyűlésnek legmelegebb köszönetemet az engem ért nagy megtiszteltetésért, amire holtom napjáig büszke leszek. Megrendülve fogadtam a magyar nép nemes megnyilatkozását, és csak azt kívánom, hogy a sok szenvedés után a magyar nép tovább haladjon a megkezdett úton és találja meg a helyét a haladó szellemű népek táborában.

Nemsokára személyesen fogok a magyar nemzetgyűlés színe elé járulni. Nagy pillanat lesz ez számomra. Ezért a pillanatért érdemes volt huszonhét esztendeig várni.

Kérem, fogadja, Elnök úr, őszinte nagyrabecsülésem nyilvánítását.

PIL 704. f. 130. ó. e. (másodpéldány). Közli: KMVÍ II. 252.

¹ Ezek szövegét közli: *KMVÍ II. 423–438*.